

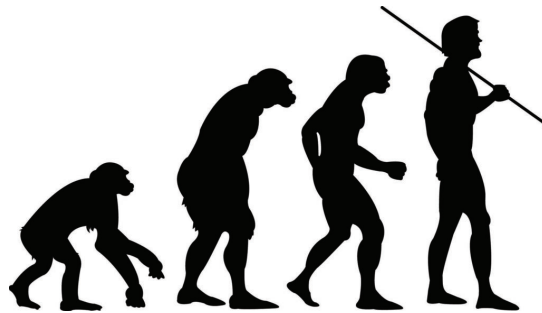
Technologická inteligence a mizení údivu

Roman Cardal

30. januára 2024 ✚ Spoločnosť ✚ CZ, Filozofia

Zdánlivá banalita sveta

Existujú veci, ktoré jsou natolik zřejmé, že už nebudí žádnou naši pozornost. Jedná se o tzv. banality, o všední, každodenní záležitosti, o to, co náš život stále provází, takže se k tomu stavíme jako k něčemu naprosto samozřejmému a automaticky danému. Ve vztahu k takovým familiárním faktům dochází k efektu, který nastává v případě dlouhodobého přebývání v hlučném prostředí. Lidé ve velkoměstech si na jeho neustálý hlomoz zvykli natolik, že ho po určité době již nevnímají. Jejich práh citlivosti k hluku se sníží a už neregistrují to, co má na člověka přicházejícího z klidného a tichého prostředí velmi rušivý vliv.

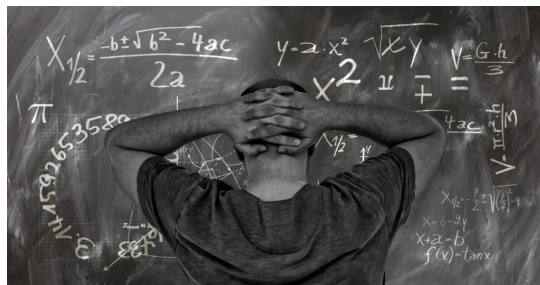
Ilustračný obrázok, zdroj: flickr.com/Bryan Wright

Pro běžného člověka je tím nejbanálnějším faktem *existence světa* s nezměrným počtem věcí a bytostí, které se v něm vyskytují. Existence světa a každého z nás je *samozřejmě* základní podmínkou pro vnímání danosti těchto skutečností. V naprosté většině případů ale o této danosti vůbec nepřemýšlíme. Jsme jako děti v pokoji vybaveném spoustou hraček a jiných zajímavých předmětů. Děti neuvažují o důležitosti a významu svého pokoje, mnohem atraktivnější je pro ně jeho obsah, jímž se mohou zabavit. Pouze dospělý člověk si uvědomuje, že mít v bytě či domě hezký dětský pokoj není úplná samozřejmost a že bez něj by dětem něco podstatného scházelo.

Metafora dětského pokoje může být vztažena na celý svět. Jelikož v něm žijeme od našeho narození, tvoří jen *nevnímané pozadí* pro předměty našich explicitních zájmů. Tak jako dítě neuvažuje o vztahu své hračky ke svému pokoji, tak i naprostá většina dospělých přehlíží poměr, který probíhá mezi tím, čím se právě zabývají a celkem skutečnosti, v němž se aktuálně zohledňovaná událost vyskytuje. Proč by děti a dospělí měli svůj pohled takto podivně rozšiřovat, když to pro naplnění účelu jejich činností není nutné? Chce-li si chlapec pohrát s autíčkem a dívka s panenkou, nepotřebují k tomu pozorovat celý prostor, v němž se jejich hra odehrává. Když se dospělý člověk zabývá nějakou speciální vědou, nemusí přitom brát na vědomí, že se tak děje v širokém kontextu skutečnosti, která ho obklopuje. To by naopak převedlo jeho pozornost jinam a už by ji nemohl plně soustředit na předmět, do jehož tajů touží proniknout.

Někteří myslitelé v dějinách se domnívali, že svět je věčný a trvale daný, takže jeho výskyt nelze *než prostě akceptovat* bez jakýchkoliv komplikujících otázek. Danost reality považovali za fakt, který nepředstavuje

žádný problém. Problémy se podle nich vyskytují až v rámci této bezproblémové reality a mají tedy vždy dílčí, speciální charakter. Tento postoj se projevuje v každodenním životě člověka tím, že se od jeho počátku až do jeho konce zabývá řešením zcela konkrétních záležitostí bez zahrnutí jejich širších souvislostí a ve vědeckém přístupu k realitě tím, že skutečnost je nahlížena jen prizmatem speciálních věd. Matematik se na ni dívá z perspektivy matematiky, biolog z perspektivy biologie, psycholog z perspektivy psychologie. Každý z nich se ve velkém „pokoji světa“ zaměřuje jen na jeho určitou část a pracuje systematicky na prohlubování svého speciálního vědění.

Ilustrační obrázek, zdroj: PickPik

Rozšiřování sféry samozřejmosti

Jen malý počet takto orientovaných lidí je ochotný připustit, že existence světa *není vůbec samozřejmá*. Ti, kteří to připouštějí, se nezdrahají pohlédnout za hranice svých odborností a uvažovat o tom, že tento náš svět nebyl stále, nýbrž že vznikl. Avšak interpretace vzniku světa prostřednictvím evoluční teorie se již stala natolik pevnou součástí veřejného mínění, že se nakonec *proměnila v další samozřejmost*, jež nebudí žádný velký údiv. Svět je zde proto, že se do této své podoby fakticky vyvinul a my jsme schopni odhalit, jak tento proces proběhl.

Právě tato „znalost“ způsobu, jakým se evoluce odvíjí, přispívá ve vědomí vědců ke stále většímu zbavování skutečnosti její tajemnosti. Když totiž víme, jak věci vznikají, můžeme tento děj sami reprodukovat. Když víme, jak vzniká život zvířat a člověka tzv. *přírozenou cestou*, můžeme si vytknout za cíl vytvořit ho *cestou umělou*.

Lidská bytost se od počátku svého objevení na Zemi snažila napodobovat skutečnost, v níž žila. Co jiného byly *malby* pravěkých lidí na stěnách jeskyní, v nichž se skrývali před nepříznivým počasím a dravou zvěří? Byl to pokus reprodukovat *uměle* to, co existovalo *přírozeně* a *nezávisle* na člověku. Přírozeně daná realita, která dosud nebyla myšlenkově uchopena a pochopena, u nich musela nutně vyvolávat *údiv a bázeň*. Díky postupnému vývoji lidského vědění a lidských dovedností jsme dnes v situaci, kdy se snažíme nejen *uměle přetvořit*, ale dokonce *uměle vytvořit* to, co odedávna produkují přírodní procesy. Stačí jen pochopit „mechanismus“ vzniku přírodních skutečností a pak ho inteligentně napodobit. Za malbou na stěně jeskyně a uměle vytvořeným zárodkem člověka je skryta *jedna a táž tendence k napodobení* věcí a dějů v přírodě. A jestliže se technik nedívá tomu, co vytvořil, protože přesně ví, z čeho jeho výtvar sestává a jak funguje, tak se lidé s vysoce rozvinutou technickou inteligencí budou stále méně divit skutečností, jejichž vznik a danost nejenže stále více chápou, ale jsou dokonce stále více schopni je uměle reprodukovat.

Ilustračný obrázok, zdroj: flickr.com/David Stanley

Je nicméně otázkou, zda je mizení údivu z myslí moderního technického člověka namísto, anebo zda se jedná o postoj, v němž dochází *k přehlížení něčeho opravdu podstatného*. Kdyby před dávnými staletími nějaký vizionář Platónovi či Aristotelovi řekl, že lidé budoucnosti se už nebudou podívat realitě světa, protože budou schopni jeho jednotlivé „komponenty“ uměle vytvářet, byli by jistě *tímto mizením údivu sami velmi udiveni*. Ihned by viděli, že takoví lidé jsou stíženi neuvěřitelnou slepotou. Upozornili by na to, že lidská technologie netvoří nic *od základu*, nýbrž že je vždy závislá na existenci materiálu, s nímž umně pracuje. Používaný „materiál“ už je však *podivuhodně* strukturován a organizován a tento *řád hmoty* se člověku nikdy nepodaří technologicky „vyrobit“. To by totiž bylo možné jen za předpokladu, že by dokázal nějak „izolovat“ tzv. první materii, tedy něco, co je *zcela zbavené řádu* a následně do ní jím vymyšlený řád-strukturu vložit.

Uvedená možnost však je a navždy bude člověku odepřena, protože „první materie“, situace naprostého chaosu, nikdy neexistuje sama o sobě, nýbrž *je vždy již nějak organizována a uspořádána*. Pro lidského technika je proto dostupná jen tzv. „druhá materie“, tj. nějaká skutečnost, které je již vlastní určitý řád.

Schopnost konstrukce není svým vlastním výtvořem

Kromě toho je tu ještě další rovina problému. Člověk se vyznačuje kapacitou technologické produkce, ale *tuto svoji kapacitu nedokáže technologicky vyprodukovat*. Případná technologická produkce samotné schopnosti technologické produkce by totiž *již danost takové schopnosti nutně předpokládala*, takže výchozím bodem celého procesu by byl nějaký *komplexní, vnitřně strukturovaný stav*, v němž se člověk *přirozeně* nachází.

Z toho všeho vyplývá, že jen ti, kdo jsou zaslepeni svou technologickou mocí, přehlížejí danost podivuhodně organizované přirozené skutečnosti, které se není možné dostat „za záda“ nebo se ponořit „pod ní“ a nahradit ji „od základu“ výtvořem člověka. Kdo si nenechá vnutit současnou technologickou mentalitu, pro toho bude svět vždy podivuhodnou daností, k níž musíme přistupovat s nepodmíněným respektem.

Člověk se nemůže stát tvůrcem řádu reality nakolik je realitou, protože k tomu by již potřeboval zcela konkrétně strukturovanou kapacitu tvorby a zcela konkrétně strukturovaný „materiál“. Jestliže tento náš limit neuznáme, pak se vystavujeme nebezpečí, že to, co považujeme za „tvorbu“ a „lidskou kreativitu“, ve skutečnosti představuje *nenávratnou destrukci světa a tím pádem i nás samotných*.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/technologicka-inteligence-a-mizeni-udivu/>

